

**PERIODONTAL TO'QIMA KASALLIKLARIGA CHEKUVCHILARNING
TAMAKINI QIZDIRISH VOSITALARIDAN FOYDALANGAN
HOLATIDAGI O'ZGARISHLARI**

Sharipov Salim Salomovich

Toshkent Davlat Stomatologiya Instituti

Annotatsiya: Bizning maqsadimiz qizdirish moslamalaridan foydalanib tamaki istemol qiluvchilarda periodontal to'qima kasalliklarini o'rganish. Tekshirishlar 50 nafar tamakini maxsulotlarini qidirish moslamalaridan foydalangan kekuvchilarda o'tkazilib subektiv, obektiv, rentgenogramma 3D usullarida o'tkazildi. Natijalardan asosiy guruh bemorlarida tamaki qizdirish moslamalaridan foydalanilgan kekuvchi bemorlarda surunkali kataral gingivit (SKG) va tarqalgan periodontit (TP) 36.9% holatda tashxis qo'yilib, asosiy guruh bemorlaridagi dastlabki TP og'irlik darajasi bo'yicha qiyosiy guruh bemorlaridagi ma'lumotlarga nisbatan 2.8 marta ko'roq ekanligi aniqlanadi. Shuni xulosa qilib aytishmumkinki qizdirish moslamalaridan foydalanib tamaki istemol qiluvchilarda periodontal to'qima kasalliklarini keltirib chiqarishi bilan birga, paradont to'qima kasalliklari va karies, og'iz bo'shlig'i shilliq qavati kasalliklarini keltirib chiqaruvchi omil bo'lib xizmat qiladi.

Annotatsiya: Наша цель-изучить заболевания тканей периодонтита у потребителей табака с помощью нагревательных устройств. Обследования проводились у курильщиков, которые использовали 50 устройств для поиска табачных изделий, и проводились субъективными, объективными, рентгеновскими методами 3D. Из результатов следует, что Хронический катаральный гингивит (ХКГ) и диссеминированный периодонтит (ДП) были диагностированы в 36,9% случаев у заикающихся пациентов с использованием табачных грелок у пациентов основной группы, причем исходный ДП у пациентов основной группы был в 2,8 раза более слепым по степени тяжести, чем данные у пациентов сравнительной группы. Подводя итог, можно сказать, что наряду с тем, что использование нагревательных приборов вызывает заболевания тканей пародонта у потребителей табака, парадонт служит провоцирующим фактором заболеваний тканей и кариеса, заболеваний слизистой оболочки полости рта.

Abstract: Our goal is to study periodontal tissue diseases in tobacco consumers using heating devices. The inspections were carried out in stutters using 50 tobacco product search devices and were carried out in sub-objective, objective, X-ray 3D methods. The results found that chronic catarrhal gingivitis (XKГ) and disseminated periodontitis (TP) were diagnosed in 36.9% of cases in stuttering patients who used tobacco fever devices in the main group of patients, 2.8 times greater than data in

comparative group patients on the initial ДП weight level in the main group patients. Summing up, it should be noted that, in addition to the fact that tobacco using heating devices causes periodontal tissue diseases in consumers, paradont serves as a provoking factor for tissue diseases and caries, diseases of the mucous membrane of the oral cavity.

Kalit so'zlar: periodontal to'qima kasallik, tamaki qizdirish mahsulotlari, distrofik o'zgarishlar

Ключаевые: заболевание тканей периодонтита, изделия для нагревания табака, дистрофические изменения

Keywords: periodontal disease, tobacco heating products, dystrophic changes.

Periodontitlarni kelib chiqishiga ko'ra infeksiyali, jarohatli va kimyoviy turlarga bo'linadi. Periodontal to'qima patologiyasining dolzarbligi og'iz kasalliklarining eng muhim guruhlaridan biridir, shuning uchun ularni davolash yoki oldini olish muammosi hali ham dolzarb hisoblanadi (Gupta S, Maharjan A, Dhami B, Amgain P, Katval S, Adhikari B, Shukla A. (2018) Lavrin OYA, Shcherba VV, Krinitskaya Oya. (2017)). Tamaki isitish tizimlaridan foydalanadigan bemorlarda periodontal to'qima kasalliklari hali etarlicha tekshirilmagan Romanova YUG, Zolotuxina O. L., (2018). Ushbu guruhdagi bemorlarda periodontal to'qima patologiyalarining sabablari, xususiyatlari, davolash va oldini olish etarli darajada o'rganilmagan Chaffee BV, bizdagi ET, Vora MV, (2000). Shu sababli, tamaki qizdirish vositalaridan foydalanadigan bemorlar uchun yangi yoki allaqachon ma'lum bo'lgan davolash sxemalariniga asoslangan holda ishlab chiquvchi olimlar va amaliyotchilar uchun katta qiziqish uyg'otadi. Natijada qizdirish orqali tamaki (Ilchishin MP, xoroz LM, Vinogradova OM. (2018)) uchun ishlatiladigan qurilmalardan foydalangan odamlarda stomatologik patologiya orasida periodontal to'qima kasalliklari eng katta ulushini, periodontal to'qimalarning zararlanishi tuzilishi tahlil qilindi, natijada bemorlarning bu kontingenti kasalliklar intensivligi hisobga yoshi va jiddiyligini o'rganish haqiqatni ochib berdi. Shu bilan birga yangi texnologiya vositalarini inson arganizmiga qanchalar foydasi va zararli tomonlari aqqol ko'zga tashlanadi.

Materiallar va tadqiqot usullari o'rganishlar tamakini qizdirib chekishga moslangan qurilmalar do'koniga murojat qilgan va ushbu qurilmadan muntazam bir yidan oshiq muddatda foydalangan ko'gilli 50 fuqaro (keying holatlarda bemorlar) jalb etildi.

Barcha tekshirilganlar yoshi bo'yicha 3 ta guruhlariga bo'lingan: 1-guruh 18-20 yosh 10(20%), 2- guruh 21-25 yosh 15 (30%), 3- guruh 25-30 yosh 25(50%) ni tashkil etgan bo'lsa, jinsi bo'yicha esa tekshiriluvchilar 100% erkak bemorlarni tashkil etdi.

Taqqosiy qiyoslash uchun tamaki maxsulotlarini istemol qilmaydigan 40 ta bemorni yosh jihatdan bir xil ko'rsatgichlarda qamrab olindi.

Bemorlarni tekshirish umumiy qabul qilingan usul bo'yicha amalga oshirildi: subektiv (hayot anamnezi va boshidan kechirgan kasallik tarixi) va obektiv (stomatologik zondlash, perkussiya, palpatsiya) usullar, shuningdek rentgenogramma tahlilini ko'rildi. Tekshiruv ma'lumotlari stomatologik bemorning ambulatoriya kartasida va biz tuzgan tekshiruv kartalarida qayd etilgan. Ortopantomografiya alveolyar jarayonlarning suyak to'qimasida tarkibiy distrofik o'zgarishlarni batafsil baholash uchun ishlatiladi. Periodontal to'qima kasalliklarida alveolyar jarayonda yuzaga keladigan asosiy halokatli o'zgarishlarni baholash uchun taqdim etilgan rentgenografiyani tahlil qilish: interalveolyar suyak cho'qqisining kortikal plastinkasining rezorbsiyasi, tishlarning ildizlariga nisbatan balandligining pasayishi, periodontal yoriqlarning kengayishi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, asosiy guruh bemorlarida tamaki qizdirish moslamalaridan foydalanilgan kekuvchi bemorlarda surunkali kataral gingivit (SKG) va tarqalgan periodontit (TP) 36.9% holatda tashxis qo'yilgan. Shundan TP 1-guruh bemorlarda 17.4%, 2- guruh bemorlarda esa 13.1% ni hamda 3- guruh bemorlarda 9.4%ni tashkilettdi. Qiyosiy tashxislash guruh bemorlarda esa bu ko'satgich 13% ni tashkil etib yoshi bo'yicha ko'rsatgichlarda deyarli bir xil natijalarni egallaydi.

Shunday qilib asosiy guruh bemorlaridagi dastlabki TP og'irlik darajasi bo'yicha qiyosiy guruh bemorlaridagi ma'lumotlarga nisbatan 2.8 marta ko'roq ekanligi aniqlanadi. TP og'irlik darajasiga qaraganda tamaki qizdirish moslamalari yordamida chekuvchi 36 ta bemorda I darajali, II darajali TP esa 2.57 marta kamroq uchradi, III darajali TP obektiv ko'rikda deyarli aniqlanmadi.

Periodontal to'qimalarning tuzilishini o'rganish natijalariga ko'ra, yoshga qarab, tamaki qizdirish moslamalari yordamida chekkan odamlarda periodontitning SKG va TP chastotasi bemorlarning yoshiga qarab kamayganligi aniqlandi.

Og'irlik darajasiga qaraganda TP tarqalishini o'rganish davomida tekshirilgan yoshning oshishi bilan ushbu kasallikni aniqlash chastotasini kamaytirish tendentsiyasi ham aniqlandi.

Qiyosiy guruhda periodontitning aniqlangan chastotasi barcha yosh guruhlaridagi asosiy guruh ma'lumotlariga nisbatan ancha past edi va so'rovda qatnashganlarning yoshi oshishi bilan shunga o'xshash pasayish tendentsiyasiga ega hamdir.

Chekuvchilarning aksariyati og'iz bo'shlig'idagi noqulaylik, og'iz qurishi, og'riq, qon ketish, qichishish, milk paresteziyasi, tilning lovvulashidan shikoyat qilgan. Barcha tekshirilgan bemorlarda passiv yumshoq blyashka hamda tishlarning bo'yin sohasida sariq-qora chiziqli tish toshlari, asosan, pastki jag'ning old tishlari va yuqori jag' tishlarining vestibulyar yuzasida ustida topilgan. Shunday qilib, qizdirish moslamalar yordamida tamakini istemol qilgan shaxslarda kataral gingivit kechishining klinik xususiyati yallig'langan o'tkir kechishning diffuz tabiati deb hisoblash mumkin. Qiyosiy guruh bemorlarda uqori va pastki jag'larning

rentgenografiyasida og'iz bo'shlig'i to'qimalar tizimida o'zgarishlar bo'lmadi. Interaleveolyar o'siq qirralarida barcha tekshirilgan bemorlarda ixcham plastinkaning saqlanishi aniqlandi. Asosiy guruh bemorlarda esa ob'ektiv kuzatilgan: periodontal cho'ntak 1-2 mm, undan seroz-yiringli ekssudat ajratilgan. Bemorlar asosan tishlarini yuvish va ovqatlanish paytida qon ketishidan shikoyat qiladilar. Tekshiruvda gingival papilla va marginal tish go'shtining yallig'lanish belgilari, chuqurligi 1, 0 dan 2, 0 mm gacha bo'lgan periodontal cho'ntaklar aniqlandi. barcha tekshirilgan bemorlarda yumshoq blyashka, supra va subgingival tish toshlari aniqlandi. Ushbu guruhdagi bemorlarda o'tkazilgan rentgenologik tadqiqotlar natijasida barcha tishlarning katagining bo'yni mintaqasida periodontal bo'shliqning kengayishi, interdental to'siq qatlamlarining osteoporozi, suyak to'qimalarining balandligi 1/3 qismigacha yo'qolishi aniqlandi.

Xulosa: Qizdirish moslamalaridan foydalanib tamaki istemol qiluvchilarda periodontal to'qima kasalliklarini keltirib chiqarishi bilan birga, paradont to'qima kasalliklari va karies, og'iz bo'shlig'i shilliq qavati kasalliklarini keltirib chiqaruvchi omil bo'lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Хабилов Н. Л. и др. ЧАККА-ПАСТКИ ЖАҒ БЎҒИМИ КАСАЛЛИКЛАРИНИ ДАВОЛАШ УСУЛЛАРИ ҲАҚИДА АДАБИЁТЛАР ШАРҲИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ СТОМАТОЛОГИЯ ИНСТИТУТИ //Journal of new century innovations. – 2022. – Т. 15. – №. 2. – С. 79-85.
2. Хабилов Н. Л. и др. ТИШСИЗ ПАСТКИ ЖАҒ СУЯК ТЎҚИМАСИ ТУЗИЛМАЛАРИНИНГ СУЯК ИЧИ ТИШ ИМПЛАНТЛАРИГА АСОСЛАНГАН ОЛИНАДИГАН ПРОТЕЗЛАР БИЛАН ЎЗARO ТАЪСИРИ //Journal of new century innovations. – 2022. – Т. 15. – №. 2. – С. 98-101.
3. Шарипов С. С. и др. ТИШ ҚАТОРИДАГИ АНОМАЛИЯ ВА ДЕФОРМАЦИЯНИ ОЛДИНИ ОЛИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ УСУЛЛАРИНИ АМАЛИЁТГА ТАДБИҚ ҚИЛИШ //Journal of new century innovations. – 2022. – Т. 15. – №. 2. – С. 86-88.
4. Шарипов С. С. и др. ЧАККА-ПАСТКИ ЖАҒ БЎҒИМИ ДИСФУНКЦИЯСИ ВА ТИШЛОВ АНАМАЛИЯЛАРИГА АДАБИЁТЛАР ШАРҲИ //Journal of new century innovations. – 2022. – Т. 15. – №. 2. – С. 92-94.
5. Хабилов Н. Л. и др. ЖАҒ ПРОТЕЗЛАРИ ВА ОБТУРАТОРЛАРНИНГ ГИГИЕНИК ҲОЛАТИНИ БАҲОЛАШНИНГ УСУЛЛАРИГА АДАБИЁТЛАР ТАХЛИЛИ //Journal of new century innovations. – 2022. – Т. 15. – №. 2. – С. 89-91.
6. Шарипов С. С., Ўткирбек А., Абдусатторович А. З. ЎСМИРЛАР ОККЛЮЗИОН САТҲДАГИ ЎЗГАРИШЛАРНИ ЧАККА ПАСТКИ ЖАҒ БЎҒИМИ РИВОЖЛАНИШ ТАЪСИРИГА АДАБИЁТЛАР ШАРҲИ //Journal of new century innovations. – 2022. – Т. 14. – №. 4. – С. 142-149.

7. Хабилов Н. Л. и др. ЎСМИРЛАР ТИШ ҚАТОРЛАРИ ВА ОККЛЮЗИОН САТҲДАГИ ЎЗГАРИШЛАРНИ ЧАККА ПАСТКИ ЖАҒ БЎҒИМИ РИВОЖЛАНИШИ //Journal of new century innovations. – 2022. – Т. 14. – №. 4. – С. 150-151.

8. Lukmanovich X. N. et al. COVID-19 BILAN O'G'RIGAN TISHSIZ BEMORLAR OG'IZ SHILLIQ QAVATI TIZIMIDAGI BUZILISHLAR //Journal of new century innovations. – 2022. – Т. 14. – №. 4. – С. 152-154.

9. Сафаров М. и др. Влияние несъемных зубных протезов различной конструкции на микробиологические и иммунологические показатели полости рта //Stomatologiya. – 2014. – Т. 1. – №. 1 (55). – С. 18-23.

10. Gaffarov S., Sharipov S. ANALYSIS OF MACRO AND MICROELEMENTS IN TEETH, SALIVA, AND BLOOD OF WORKERS IN FERGANA CHEMICAL PLANT OF FURAN COMPOUNDS //European Medical, Health and Pharmaceutical Journal. – 2014. – Т. 7. – №. 2.

11. Сафаров М., Мусаева К., Шарипов С. Олинмайдиган кўприксимон тиш протезларининг оғиз бўшлиғи микробиологик ҳолатига таъсири //Stomatologiya. – 2017. – Т. 1. – №. 2 (67). – С. 51-54.

12. Xabilov Nigman Lukmanovich, Sharipov Salim Salomovich, Alimov O'tkirbek, Abduraximov Zoxid Abdusattorovich. ЎСМИРЛАР ТИШ ҚАТОРЛАРИ ВА ОККЛЮЗИОН САТҲДАГИ ЎЗГАРИШЛАРНИ ЧАККА ПАСТКИ ЖАҒ БЎҒИМИ РИВОЖЛАНИШИГА ТАЪСИРИ // СБЩРНИК ТЕЗИСОВ Международной научно-практической конференции «Актуальные проблемы ортопедической стоматологии и ортодонтии». – 2022. – Т. 5. – №. 1. – С. 139-140.

13. Хабилов Н., Шарипов С. ОСОБЕННОСТИ ПРИЕМА ПАЦИЕНТОВ ВРАЧАМИ-СТОМАТОЛОГАМИ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ НОВОЙ КОРОНАВИРУСНОЙ ИНФЕКЦИИ (COVID-19) //Збірник наукових праць SCIENTIA. – 2021.

14. Шарипов С. С. и др. ЧАККА ПАСТКИ ЖАҒ БЎҒИМИ КАСАЛЛИКЛАРИНИ ОЛДИНИ ОЛИШ //Journal of new century innovations. – 2022. – Т. 16. – №. 2. – С. 79-82.

15. Шарипов С. С. и др. ЧАККА-ПАСТКИ ЖАҒ БЎҒИМИ ДИСФУНЦИЯСИНИ БАРТАРАФ ЭТИШ УСУЛЛАРИ //Journal of new century innovations. – 2022. – Т. 16. – №. 2. – С. 70-73.

16. Шарипов С. С. и др. СТОМАТОЛОГИК ДАВОЛАНИШГА МУХТОЖ БОЛГАН КАТТА ЁШДАГИ БЕМОРЛАРНИНГ ОҒИЗ БЎШЛИҒИ КАСАЛЛИКЛАРИГА МУНОСАБАТИНИ ПСИХОЛОГИК БАҲОЛАШ //Journal of new century innovations. – 2022. – Т. 16. – №. 2. – С. 66-69.

17. Шарипов С. С. и др. ЧАККА ПАСТКИ ЖАҒ БЎҒИМИ КАСАЛЛИКЛАРДА ИННОВАЦИОН УСУЛЛАРНИНГ ТАЪСИРИ //Journal of new century innovations. – 2022. – Т. 16. – №. 2. – С. 74-78.

18. Шарипов С. С., Хабилов Н. Л. COVID-19 ПАНДЕМИЯСИ ДАВРИДА ТИШ ПРОТЕЗЛАШ АМАЛИЁТИНИ ХАФСИЗ САҚЛАШНИНГ УСУЛЛАРИ //EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH. – 2021. – Т. 1. – №. 2. – С. 845-854.

19. Sharipov S. S., Xabilov N.L. COVID-19 TUFAYLI TISHSIZ VEMORLARDA OG'IZ BO'SHLIG'I SHILLIQ QAVATIDAGI O'ZGARIZSHLAR // СБЩРНИК ТЕЗИСОВ Международной научно-практической конференции «Актуальные проблемы ортопедической стоматологии и ортодонтии». – 2022. – Т. 5. – №. 1. – S. 178-180.

20. Sharipov S. S., Xabilov N.L. TO'LIQ ADENTIYASI BO'LGAN VEMORLARNI OLINADIGAN PLASTINKA PROTEZLAR BILAN DAVOLASHNING ASOSIY JHATLARI // СБЩРНИК ТЕЗИСОВ Международной научно-практической конференции «Актуальные проблемы ортопедической стоматологии и ортодонтии». – 2022. – Т. 5. – №. 1. – S. 176-178.

21. Шарипов Салим Саломович, Хабилов Нигман Лукманович, Алимов Ў., Абдурахимов З. А. COVID-19 TUFAYLI TISHSIZ VEMORLAR OG'IZ SHILLIQ QAVATI TIZIMIDAGI BUZILISHLAR // "АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СТОМАТОЛОГИИ" РЕСПУБЛИКАНСКАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ. – 2022/10/4. – Т. 5. – №. 1. – S. 188-190.

22. Шарипов С. С., Хабилов. Н. Л. ТА'ЛИМ INSONNI KOMILLIKKA YETAKLAYDI // ТАЛИМ ФИДОЙЛАРИ. – 2021/4. – Т. 1. – №. 4. – S. 398-401.

23. Гаффаров С.А., Саидов А.А., Шарипов С. С. Кимёвий бўёқларнинг ишчилари оғиз бўшлиғига салбий таъсири тажрибада асослаш ва даволашнинг самарали усуллари // Ўзбекистон Врачлар Ассоциацияси Бюллетени. – 2013. – Т. 2. – №. 2. – С. 50-53.

24. Шарипов Салим Саломович. Олинмайдиган кўприксимон тиш протезларининг оғиз бўшлиғи иммуно-микробиологик ҳолатига таъсири //Диссертация. – 2014.